

Željko Mirkov^{1*}

UDC 343.102(497.11)

Pregledni rad

Priljubljen: 16. 05. 2020.

Prihvaćen: 16. 11. 2020.

KRIVIČNOPROCESNA NAČELA U FUNKCIJI SASLUŠANJA OKRIVLJENOG KAO DOKAZNE RADNJE

*Si satis accusare foret, quis criminis expers.
Svako bi bio krivac kada zločin ne bi trebalo dokazivati.*

APSTRAKT: Iako u teoriji krivičnog postupka procesna načela nisu određena na jedinstven način, ona se, najopštije rečeno, mogu odrediti kao pravna pravila ili rukovodeće ideje na kojima se zasniva krivični postupak. Kao takva, načela krivičnog procesnog prava odnose se na procesne subjekte i procesne radnje.

Dokazne radnje, kao jedna vrsta procesnih radnji, služe razjašnjenju krivičnopravne stvari koja je predmet krivičnog postupka. Zakonik o krivičnom postupku² predviđa više dokaznih radnji, a jedna od njih je saslušanje okrivljenog.

Saslušanje okrivljenog, kojim se pribavlja njegov iskaz, poklanja se velika pažnja zato što je to jedno od najvažnijih dokaznih sredstava, a sam tok dokazivanja najvažnije je i ključno pitanje krivičnog postupka. Stoga ćemo u radu dati prikaz krivičnoprocesnih načela koja se odnose na ovu dokaznu radnju, polazeći od načela zakonitosti kao osnovnog načela, preko načela usmenosti, javnosti, neposrednosti i kontradiktornosti (raspravnosti).

^{1*} Doktor pravnih nauka, Osnovno javno tužilaštvo u Kikindi.
Email: zeljko.mirkov@yahoo.com.

² Zakonik o krivičnom postupku, Sl. glasnik RS br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/19. U daljem tekstu: ZKP.

KLJUČNE REČI: saslušanje okrivljenog, krivični postupak, procesna načela.

1. Uvod

Posmatrajući pravni status okrivljenog u krivičnom postupku, njegov iskaz ima dvostruku funkciju: sa jedne strane je dokazno sredstvo, a sa druge sredstvo odbrane okrivljenog od optužbe za koju se tereti. Iskazu okrivljenog se poklanja velika pažnja zato što je to jedno od najvažnijih dokaznih sredstava, a sam tok dokazivanja je najvažnije i ključno pitanje krivičnog postupka, čiji je osnovni cilj rasvetljenje i rešenje krivične stvari.

To kako će okrivljeni ostvarivati svoja prava i obaveze i kakav će uopšte biti njegov procesni položaj, zavisi od karaktera pravnog sistema, stepena njegove humanosti i demokratičnosti jednog društva, što svakako opredeljuje i tip krivičnog postupka, a on se kroz istorijske periode menjao u pravcu punog poštovanja njega kao ličnosti i subjekta u krivičnom postupku. Krivičnoprocesna načela su se javljala kao proizvod ovih okolnosti i uticala su na oformljenje ambijenta u kojem se odvijao krivični postupak, tj. na osnovne krivičnoprocesne pojmove – procesne subjekte i procesne radnje i tip krivičnog postupka.

U daljem toku rada, najpre ćemo ukazati na neke definicije pojma načela krivičnog postupka. Nakon toga, izložićemo krivičnoprocesna načela koja su u vezi sa saslušanjem okrivljenog, tj. pribavljenjem iskaza okrivljenog i ocenom njegove verodostojnosti. Radi se o načelima zakonitosti, usmenosti, javnosti, neposrednosti i kontradiktornosti (raspravnosti). Pored teorijske obrade načela, biće izložena i njihova konkretizacija u pojedinim normama važećeg ZKP-a.

2. Pojam krivičnoprocesnih načela

Učenje o procesnim načelima pojavilo se u Nemačkoj sredinom XVIII veka u vezi sa izdvajanjem nekih karakteristika inkvizicionog postupka za čijim se ukidanjem tada težilo i nekih karakteristika engleskog akuzatornog postupka sa kojim se inkvizicioni postupak počeo upore-

đivati. Zato se veliki broj načela sreće u kontrarnim parovima (npr. javnost – tajnost, dispozitivnost – oficijelnost itd.). Proučavanje procesnih načela se kasnije proširilo u mnogim evropskim zemljama, ali mu se ne pridaje ista važnost (Zlatarić, Damaška, 1966: 169).

U nauci uopšte, pod principom, odnosno načelom podrazumeva se osnovni pojam iz koga se može izvesti celokupna teorija ili filozofski sistem (Чејовић, 2008: 23).

U teoriji krivičnog procesnog prava postoji više različitih definicija načela krivičnog postupka (krivičnoprocesni principi ili krivičnoprocesne maksime), što ukazuje da se radi o složenom pojmu.

U važećem ZKP-u je među osnovnim odredbama navedeno više načela, ali nije data definicija načela kao opšteg pojma. Tako i pojedini autori u teoriji krivičnog procesnog prava uopšte ne definišu ovaj genu-sni pojam, već prilikom obrade teme definišu samo sadržinu konkretnih načela.³

Navešćemo neke od definicija krivičnoprocesnih načela.

Prema jednoj, načela predstavljaju pravila dalekosežnog principijelnog značaja za čitav krivični postupak, na kojima se zasniva uređenje tog postupka, koja njime dominiraju i daju mu njegova najkarakterističnija klasna i politička obeležja (Bayer, 1950: 91).

U teoriji se govori i o načelima kao opštim pravilima koja vladaju procesnim radnjama i procesnim subjektima radi ostvarenja ciljeva krivičnog postupka (Vasiljević, 1971: 61).

Neki autori ističu da načela predstavljaju procesna pravila vezana za vrhunske procesne pojmove ili bića (procesne subjekte i procesne radnje), koja određuju karakter (tip) krivičnog postupka, tako da procesna organizacija zasnovana na jednom načelu (npr. istražnom) daje jedan tip krivičnog postupka (istražni ili inkvizitorski), dok ona koja je zasnovana na drugom, suprotnom načelu (npr. optužnom), daje potpuno drugi tip krivičnog postupka (optužni ili akuzatorski) (Grubač, 1995: 72).

Načela se određuju i kao bazična pravila koja se odnose na osnovne krivičnoprocesne pojmove, odnosno subjekte krivičnog postupka, njihove osnovne procesne funkcije, položaj u krivičnom postupku i radnje koje spadaju u njihovu nadležnost ili njihova ovlašćenja (Шкулић, 2014: 92).

³ Na primer: Доленц, 1933: 31–32.

Iz definicije krivičnoprocesnog načela kao sredstva koje je po svojoj prirodi, dejstvu i obimu pogodno za postizanje određenog cilja u krivičnom postupku, proističe i njihov značaj (Јекић, 2014: 203).

Kao što ne postoji saglasnost u pogledu njihove definicije, autori različito pristupaju i prilikom njihovog proučavanja. Pojedini autori polaze od okolnosti da se osnovni principi odnose na procesne subjekte ili na procesne radnje i ne treba ih izlagati na jednom mestu, već tamo gde se proučavaju ti procesni subjekti i radnje.⁴ Drugo stanovište polazi od toga da se osnovni principi odnose na krivično procesno pravo, odnosno krivični postupak u celini i kao takvi treba da se izlože na jednom mestu⁵, bez obzira što se neka načela odnose na određene stadijume postupka, odnosno na procesne subjekte ili procesne radnje (Stanojević, Ignjatović, 2007: 46).

3. Načelo zakonitosti

Kao jedno od osnovnih krivičnopravnih načela uopšte, načelo zakonitosti je merodavno i za utvrđivanje fizionomije najvećeg dela instituta krivičnoprocesnog prava (Павловић, 2010: 215).⁶ Načelo zakonitosti proističe već iz prvog člana ZKP-a: Zakonik utvrđuje pravila čiji je cilj da niko nevin ne bude osuđen, a da se učiniocu krivičnog dela izrekne krivična sankcija pod uslovima koje propisuje krivični zakon, na osnovu *zakonito* i *pravično* sprovedenog postupka. Njegov smisao u granicama krivičnoprocesnog prava ogleda se u tome što svojim prisustvom daje pravni karakter krivičnom postupku i njegovim institutima (Dimitrijević, 1972: 39).

U našoj procesnoj literaturi načelo zakonitosti kao posebno izdvojen princip ističe jedino Dimitrijević (1972: 39). O postojanju ovog

⁴ Ovakav stav zastupa, na primer, Vasiljević sa obrazloženjem da se na ovaj način bolje ističe veza načela sa pojedinim procesnim institutima (1971: 61).

⁵ Na primer: Бејатовић, 2014: 85–118; Bayer, 1988: 155–216.

⁶ Ovo načelo predstavlja osnovno načelo ne samo krivičnog, već i prekršajnog postupka i moraju ga se pridržavati svi organi koji učestvuju u postupku (Šetka, Jovičić, 2018: 118).

načela može se zaključiti i kod Vasiljevića (1971: 255) u okviru izlaganja o načelu poštenja učesnika u postupku i suzbijanju zloupotrebe procesnih prava, gde se navodi da pored toga što *vršenje procesnih aktivnosti treba da bude formalno saglasno zakonu* (italik Ž. M.), treba i suštinski da bude bez zloupotreba (načelo lojalnosti i poštenja učesnika u postupku). O načelu zakonitosti govori i Grubač (2006: 213) u okviru načela lojalnosti i poštenja učesnika postupka i suzbijanja njihovih procesnih zloupotreba, navodeći da stranke i ostali učesnici u postupku moraju da *vrše procesne radnje saglasno Zakoniku* i sa ciljem koji je njime određen.

U svetlu ovog načela, organ postupka, koji u različitim fazama krivičnog postupka vrši saslušanje okrivljenog, mora se pridržavati pravila ZKP-a koja se tiču izvođenja ove dokazne radnje (čl. 85–89 ZKP-a). Pored toga, organ postupka mora voditi računa i o drugim odredbama koje su načelnog karaktera, kao što je, na primer, odredba o zabrani mučenja, nečovečnog postupanja i iznude (čl. 9 ZKP-a) ili odredba o jeziku i pismu u postupku (čl. 11 ZKP-a), kako bi rezultat saslušanja okrivljenog bio slobodan izraz njegove volje koji može biti korišćen kao dokaz u krivičnom postupku.

4. Načelo usmenosti

Načelo usmenosti se tiče načina preduzimanja procesnih radnji. Ovo načelo postoji kada stranke svoje izjave i predloge usmeno daju sudu, dokazna građa se usmeno izlaže pred sudom i strankama se pruža mogućnost da se o njoj usmeno izjasne (Vasiljević, 1971: 237). Presuda se može zasnovati samo na procesnoj građi koja je pred sudom izvedena u usmenoj formi. Antipod ovom načelu je princip pismenosti, prema kojem se dokazna građa za donošenje presude crpi iz spisa.⁷

Načelo usmenosti je zastupljeno u našem krivičnom procesnom pravu u svim fazama krivičnog postupka, iako kao takvo nije izričito određeno u nekoj od odredaba. Sa stanovišta naše teme, značajno je napomenuti da načelo usmenosti u pogledu davanja iskaza okrivljenog proizlazi iz nekoliko odredaba ZKP-a. Na primer, predviđeno je da se

⁷ Načelo pismenosti u krivičnom postupku zasniva se na rimskoj maksimi – *Quod non est in actis, non est in mundo*. (Što nije u spisima, ne postoji.)

okrivljeni saslušava *usmeno* (čl. 86 st. 1 ZKP-a), kako tokom predistražnog postupka i istrage, tako i na glavnom pretresu. Pred toga okrivljenom mora biti omogućeno da se u neometanom *izlaganju* izjasni o svim okolnostima koje ga terete ili mu idu u korist (čl. 86 st. 2 ZKP-a), a i završne reči na kraju glavnog pretresa iznose se usmeno (čl. 412 st. 1 ZKP-a). Na kraju, ukazaćemo i na odredbu prema kojoj se okrivljenom koji se ispituje može dozvoliti da sam *kazuje* odgovore u zapisnik (čl. 232 st. 4 ZKP-a).

Određena odstupanja od navedenih pravila moguća su ukoliko okrivljeni ima neke fizičke nedostatke. Ako je okrivljeni gluv, postavljaće mu se pitanja pismeno, a ako je nem, pozvaće se da pismeno odgovara. Ako se saslušanje ne može obaviti na ovaj način, pozvaće se kao tumač lice koje se sa okrivljenim može sporazumeti. Kako tumač u ovom slučaju ima dužnost da verno prenese pitanja koja se okrivljenom upućuju i izjave koje on bude davao, načelo usmenosti i dalje postoji.

Ovo načelo omogućuje lakše i bolje sprovođenje drugih procesnih principa, naročito neposrednosti, kontradiktornosti, javnosti i istraživanja materijalne istine, iako bi se neka od tih načela mogla ostvariti i u pismenom postupku (Grubač, 2006: 204).

5. Načelo javnosti

Načelo javnosti spada u principe koji se tiču forme vođenja krivičnog postupka. Načelo javnosti podrazumeva pravo građana (ne samo stranaka, već i drugih za ishod postupka nezainteresovanih lica) da neposredno prisustvuju preduzimanju procesnih radnji i da o preduzetim radnjama budu obavješteni putem sredstava javnog informisanja (Grubač, 2006: 204).

Za našu temu interesantno je načelo javnosti u užem smislu⁸ koje podrazumeva *stranačku javnost*, tj. pravo stranaka i njihovih zastupnika i pomagača da prisustvuju radnjama u postupku (Vasiljević, 1971: 237). Ovako posmatrano načelo javnosti važno je za uspešno planiranje i realizaciju odbrane okrivljenog.

⁸ Javnost u širem smislu ili opšta javnost podrazumeva pravo prisustvovanja procesnim radnjama licima koja nisu procesno zainteresovana za tok postupka (publika).

Danas se, umesto načela materijalne istine, vrhovnim načelom krivičnog postupka sve više smatra načelo pravičnog postupka, čiji je jedan od konstitutivnih elemenata upravo pravo stranaka da prisustvuju dokaznim radnjama i da budu saslušane (Đurđević, 2006: 68, 70).

Načelo javnosti nije izričito proklamovano ni u jednoj zakonskoj odredbi, već proističe iz normi koje se odnose na različite faze postupka. Ukazaćemo na neke.

Prisustvo branioca, kao oblik javnosti u užem smislu, predviđeno je već tokom predistražnog postupka. Naime, da bi iskaz okrivljenog koji je saslušan od strane policije imao procesnu vrednost, kao jedan od uslova traži se i prisustvo branioca kao stručnog pomagača okrivljenog (čl. 289 st. 4 ZKP-a). Dalje, javni tužilac je u obavezi da osumnjičenom i njegovom braniocu uputi poziv o vremenu i mestu ispitivanja svedoka ili veštaka (čl. 300 st. 1 ZKP-a). Pored toga, osumnjičeni i branilac mogu prisustvovati i uviđaju (čl. 300 st. 3 ZKP-a). Ukoliko osumnjičeni i branilac nisu uredno obavješteni o preduzimanju dokazne radnje, javni tužilac ne može nastaviti sa njenim izvođenjem dok ne pribavi saglasnost sudije za prethodni postupak. Ukoliko su poziv odnosno obavještenje uredno dostavljeni braniocu i osumnjičenom, a oni nisu pristuni, dokazna radnja se može preduzeti u njihovom odsustvu. Samo prisustvo ovih lica dokaznim radnjama ne bi imalo mnogo smisla ukoliko im se ne bi garantovalo pravo da aktivno učestvuju u izvođenju dokazne radnje. Stoga, branilac i osumnjičeni mogu predložiti javnom tužiocu da radi razjašnjenja stvari postavi određena pitanja svedoku ili veštaku, a po dozvoli javnog tužioca mogu postavljati pitanja i neposredno. Takođe, imaju pravo i da zahtevaju da se u zapisnik unesu i njihove primedbe u pogledu preduzimanja pojedinih radnji, a mogu i predlagati prikupljanje pojedinih dokaza.

Prisustvo okrivljenog na glavnom pretresu po pravilu je neophodna procesna pretpostavka. Suđenje u odsustvu okrivljenog izuzetak je do kojeg dolazi samo kada postoje naročito opravdani razlozi da mu se sudi iako je odsutan, pod uslovom da je u bekstvu ili nije dostupan državnim organima (čl. 381 st. 1 ZKP-a). U toj situaciji nastupa jedan od slučajeva obavezne odbrane okrivljenog, pa mu se postavlja branilac po službenoj dužnosti koji će zastupati interese okrivljenog. U skraćenom postupku takođe postoji mogućnost da se glavni pretres održi bez

prisustva okrivljenog: ako optuženi kome se sudi za krivično delo za koje je kao glavna kazna propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine ne dođe na glavni pretres, iako je uredno pozvan, sudija može odlučiti, nakon uzimanja izjave od tužioca, da se glavni pretres održi u odsustvu optuženog pod uslovom da njegovo prisustvo nije nužno i da je pre toga bio saslušan (čl. 507 st. 2 ZKP-a).

Okrivljeni koji prisustvuje glavnom pretresu može biti udaljen iz sudnice tokom preduzimanja određene dokazne radnje ukoliko narušava red (čl. 371 ZKP-a). Pre završetka dokaznog postupka, predsednik veća će obavestiti optuženog o toku dokaznog postupka za vreme dok je bio udaljen iz sudnice, upoznati ga sa iskazima prethodno saslušanih saoptuženih, odnosno omogućiti mu da pročita zapisnike o tim iskazima ako to optuženi želi i pozvati ga da se izjasni o optužbi, ako to nije ranije već učinio. Ako i tada nastavi sa narušavanjem reda, veće ga može ponovo udaljiti iz sudnice bez prava da prisustvuje glavnom pretresu do njegovog završetka. U slučajevima kada okrivljeni bude udaljen iz sudnice, a nema izabranog branioca, veće će mu postaviti branioca po službenoj dužnosti.

Pored načela javnosti u širem smislu, koje je ustavno načelo i predstavlja vid spoljašnje kontrole pravosudne funkcije, stranačka javnost u užem smislu značajna je jer omogućava postizanje cilja krivičnog postupka.

6. Načelo neposrednosti

I načelo neposrednosti spada u princip koji se tiče načina izvođenja krivičnoprocesnih radnji. Ono označava da između izvora saznanja i krivičnog suda nema posrednika i da sud odlučuje prvenstveno na osnovu onoga što u pogledu činjenica sam utvrdi (Simić-Jekić, 1983: 148). Neposrednost je izražena u dodiru suda sa krivičnoprocesnim strankama i ličnim izvorima dokaza, kao i sa izvornim materijalnim dokaznim sredstvima (Dimitrijević, 1972: 51).

Princip neposrednosti izričito je određen odredbom čl. 419 st. 1 ZKP-a, u kojoj je navedeno da sud zasniva presudu samo na dokazima koji su izvedeni na glavnom pretresu, a proističe i iz drugih procesnih

pravila. Jedno od njih koje se tiče pribavljanja iskaza okrivljenog jeste načelno pravilo da se okrivljenom sudi uvek u njegovom prisustvu (čl. 13 st. 1 ZKP-a), osim u izuzetnim slučajevima koje predviđa ZKP. Obaveza suđenja u prisustvu važan je činilac u utvrđivanju vinosti i odabiru krivičnih sankcija. I optuženi koji se ne bi branio, već držao pasivno, pruža samim prisustvom svoje ličnosti koristan materijal za pravilnu ocenu situacije i donošenje pravilne presude (Vasiljević, 1971: 251). Sa druge strane, prisustvo okrivljenog koji je spreman da pruži svoju odbranu i preuzima sve druge radnje koje mu zakon dozvoljava (ispituje svedoke i veštake, iznosi primedbe na njihove iskaze, suočava se sa optuženima i svedocima i dr.) u punoj meri olakšava sudiji da pravilno oceni svaki dokaz i pravilno utvrdi činjenično stanje.

Korist načela neposrednosti ogleđa se u tome što posredna ocena dokaza omogućuje samo logičku ocenu dokaza (ocenu dokaza po logičnoj vrednosti njihovog sadržaja), a isključuje mogućnost psihološke ocene uverljivosti dokaza, koja je neophodno potrebna kod svih dokaza koji se sastoje u iskazivanju osoba (Bayer, 1950: 134). Tako ovo načelo omogućava sagledavanje psihički doživljenog i svestrano ispitivanje činjenica i okolnosti (Dimitrijević, 1972: 51).

7. Načelo kontradiktornosti (raspravnosti)

Prema nekim autorima, načelo kontradiktornosti spada u principe koji se odnose na stranke. Drugi autori mesto načelu kontradiktornosti nalaze među principima koji se tiču načina vođenja krivičnog postupka (Шкулић, 2014: 74), odnosno načelima koja se neposredno odnose na sam krivični postupak (Simić-Jekić, 1983: 184).

Njegova suština je u tome da tokom krivičnog postupka stranke (tužilac i okrivljeni) imaju mogućnost da iznesu svoje argumente, a isto tako da se izjasne i o onome što kaže suprotna stranka (Simić-Jekić, 1983: 148). Svoje utemeljenje ovo načelo nalazi u pravilu rimskog prava – *audiatur et altera pars* (neka se čuje i druga strana).

ZKP nije izričito predvideo ovo načelo, ali ono proizlazi iz više odredaba koje se odnose na različite faze krivičnog postupka. Načelo neposrednosti najviše dolazi do izražaja na glavnom pretresu, ali se

ostvaruje i tokom istrage. Doduše, ovo načelo tu deluje u ograničenom obimu, jer okrivljenom, pa i njegovom braniocu, pod određenim uslovima može biti uskraćeno da prisustvuju dokaznoj radnji.⁹ U toku istrage, prilikom ispitivanja svedoka, osumnjičeni i njegov branilac mogu predložiti javnom tužiocu da mu radi razjašnjenja stvari postavi određena pitanja, a okrivljeni može da traži da se u zapisnik unesu i njegove primedbe na iskaz svedoka.

Kontradiktornost podrazumeva davanje prilike strankama da iznose svoja mišljenja i izjašnjavaju se o navodima suprotne stranke. Ona je obezbeđena i kada stranke tu mogućnost nisu iskoristile. Tako se, na primer, smatra da je ispunjen ovaj uslov u pogledu prethodnog saslušanja okrivljenog i onda kada je pozvan da dâ iskaz, a on odluči da se brani ćutanjem (Бркић, 2014:79).

Takvom svojom sadržinom ovo načelo umnogome doprinosi utvrđivanju istine u krivičnom postupku, odnosno doprinosi svestranom, potpunom i zakonitom ostvarivanju krivičnoprocesnog zadatka (Бејатовић, 2014: 111).

8. Završne napomene

Dokazivanje je ključno pitanje krivičnog postupka, a jedna od najznačajnijih dokaznih radnji u krivičnom postupku predstavlja saslušanje okrivljenog. Doprinos ovog dokaznog sredstva pravilnom utvrđivanju činjeničnog stanja u krivičnom postupku, a posebno priznanja kao najpoželjnijeg dokaznog sredstva, uočen je odavno, pa je okrivljeni u jednoj od etapa razvoja krivičnog procesnog prava čak bio podvrgavan torturi ne bi li priznao izvršenje krivičnog dela.

Položaj okrivljenog u krivičnom postupku bio je kroz istoriju određen političkim, istorijskim i ekonomskim faktorima. Ovi faktori su

⁹ Na primer, u postupcima za krivična dela za koja je posebnim zakonom određeno da postupa javno tužilaštvo posebne nadležnosti, javni tužilac može ispitati svedoka i bez pozivanja osumnjičenog i njegovog branioca da prisustvuju ispitivanju ako oceni da njihovo prisustvo može uticati na svedoka, ali se u tom slučaju sudska odluka ne može zasnivati isključivo ili u odlučujućoj meri na tom iskazu svedoka (čl. 300 st. 2 ZKP-a).

uticali na pojavu i evoluciju načela krivičnog postupka, dok su ona oblikovala arhitektoniku postupka i ambijent u kojem su procesni subjekti vršili svoje procesne radnje. Stoga se, najopštije rečeno, načelo krivičnog postupka može definisati kao pravno pravilo ili rukovodeća ideja na kojoj se zasniva krivični postupak.

Status okrivljenog u krivičnom postupku menjao se od objekta krivičnog postupka, od kojeg se upotrebom torture mogao iznuditi iskaz, pa do savremenog krivičnog postupka koji mu omogućava zaštitu, ne samo na nacionalnom nivou, već i na nadnacionalnom. U tom smislu su, s razvojem demokratičnosti društva i shvatanja o svrsi krivičnog postupka i nužnosti poštovanja ljudskih prava, podizani standardi u pogledu položaja okrivljenog, a odredbe mnogih međunarodnih konvencija ušle su u nacionalno zakonodavstvo sa ciljem zaštite prava okrivljenog u krivičnom postupku.

Danas, kada se sve više govori o načelu pravičnog krivičnog postupka kao vrhovnom procesnom načelu, odredbe koje se odnose na saslušanje okrivljenog i procesna načela koja su u funkciji vršenja ove dokazne radnje idu u pravcu omogućavanja okrivljenom da na što kvalitetniji način, sam ili uz pomoć branioca, vrši svoju odbranu.

Načela krivičnog procesnog prava o kojima je bilo reči (zakonitosti, usmenosti, javnosti, neposrednosti i kontradiktornosti) konkretizovana su kroz odredbe ZKP-a koje, sumarno prikazano, okrivljenom pružaju mogućnost da u zakonitom i javnom krivičnom postupku bude saslušan, da bude prisutan izvođenju dokaznih radnji tokom postupka i da se neposredno izjašnjava o navodima suprotne strane.

LITERATURA

1. Bayer, V. (1950). *Teorija krivičnog postupka FNR Jugoslavije*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb.
2. Bayer, V. (1988). *Jugoslovensko krivično procesno pravo (Knjiga I)*, Narodne novine, Zagreb.
3. Бркић, С. (2014). *Кривично процесно право I*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад.
4. Бејатовић, С. (2014). *Кривично процесно право*, Службени гласник, Београд.
5. Чејовић, Б. (2008). *Принципи кривичног права*, Досије, Београд.
6. Dimitrijević, D. (1972). *Krivično procesno pravo*, Savremena administracija, Beograd.
7. Доленц, М. (1933). *Теорија судског кривичног поступка за Краљевину Југославију*, Геца Кон, Београд.
8. Đurđević, V. (2006). Načelo pravičnog postupka, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 44 (3), 67–94.
9. Grubač, M. (1995). Načela krivičnog postupka i njihova transformacija, *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, 33 (1–2), 71–105.
10. Грубач, М. (2006). *Krivično procesno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta Union i Službeni glasnik, Beograd.
11. Јекић, З. (2014). *Огледи о кривичном поступку*. Правни факултет Универзитета у Београду, Београд.
12. Павловић, З. (2010). Од начела законитости до начела правности у кривичном праву, *Војно дело*, 62 (4), 210–228.
13. Simić-Jekić, Z. (1983). *Krivično procesno pravo SFRJ*, Privredna štampa, Beograd.
14. Stanojević, Ignjatović A. (2007). *Krivično procesno pravo*, Privredna akademija, Novi Sad.
15. Šetka, G., Jovičić, D. (2018). Načela krivičnog i prekršajnog postupka za postupanje policije Republike Srpske, *Civitas*, 8 (2), 111–126.
16. Шкулић, М. (2014). *Кривично процесно право*, Правни факултет Универзитета у Београду и Досије студио, Београд.
17. Vasiljević, T. (1971). *Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ*, Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije, Beograd.
18. Законик о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/19.
19. Zlatarić B., Damaška M. (1966). *Rječnik krivičnog prava i postupka*, Informator, Zagreb.

KRIVIČNOPROCESNA NAČELA U FUNKCIJI SASLUŠANJA OKRIVLJENOG KAO DOKAZNE RADNJE

*Si satis accusare foret, quis criminis expers.
Svako bi bio krivac kada zločin ne bi trebalo dokazivati.*

APSTRAKT: Iako u teoriji krivičnog postupka procesna načela nisu određena na jedinstven način, ona se, najopštije rečeno, mogu odrediti kao pravna pravila ili rukovodeće ideje na kojima se zasniva krivični postupak. Kao takva, načela krivičnog procesnog prava odnose se na procesne subjekte i procesne radnje.

Dokazne radnje, kao jedna vrsta procesnih radnji, služe razjašnjenju krivičnopravne stvari koja je predmet krivičnog postupka. Zakonik o krivičnom postupku¹⁰ predviđa više dokaznih radnji, a jedna od njih je saslušanje okrivljenog.

Saslušanje okrivljenog, kojim se pribavlja njegov iskaz, poklanja se velika pažnja zato što je to jedno od najvažnijih dokaznih sredstava, a sam tok dokazivanja najvažnije je i ključno pitanje krivičnog postupka. Stoga ćemo u radu dati prikaz krivičnoprocesnih načela koja se odnose na ovu dokaznu radnju, polazeći od načela zakonitosti kao osnovnog načela, preko načela usmenosti, javnosti, neposrednosti i kontradiktornosti (raspravnosti).

KLJUČNE REČI: saslušanje okrivljenog, krivični postupak, procesna načela.

¹⁰ Zakonik o krivičnom postupku, Sl. glasnik RS br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/19. U daljem tekstu: ZKP.